

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ครอบครัวเด็กพิการชอน

เผ่าลาหู่ในตำบลลาวี

.....

ภทรา นานั่ง
รัชนิกร ทองสุดี

บทคัดย่อ

กลั่นอายุของวัฒนธรรมชนเผ่าที่สัมผัสได้จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการพัฒนาเด็กพิการซ้อนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย ชวนให้นึกถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมที่รังสรรค์วิถีชีวิตอันแสนงดงามของชาวบ้านในชุมชนลาวีได้เป็นอย่างดี ก่อนที่เทคโนโลยีและความทันสมัยจะเข้าถึงคนในชุมชน ก่อนที่สังคมจะเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ชาวบ้านใช้ชีวิตกันอย่างไร มีความเชื่อ มีวัฒนธรรม ประกอบอาชีพอะไร และเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าความทันสมัยที่เข้ามาสู่ชุมชนแห่งนี้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของครอบครัวเด็กพิการซ้อนเผ่าลาหู่ในตำบลลาวีอย่างไรบ้าง และมีปัจจัยใดบ้างที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้

คำสำคัญ : พิกการซ้อน เผ่าลาหู่ ลาวี การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต

บทนำ

ตำบลลาวี คือ ชุมชนแห่งหนึ่งตั้งอยู่บนภูเขาสลับกับที่ราบเชิงเขา เป็นพื้นที่ในเขตการปกครองของอำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย ชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วย 24 หมู่บ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ชุมชนขนาดใหญ่ ดังนั้น ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ จึงมีความหลากหลายและแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ทั้งเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ และอาชีพ ความหลากหลายนี้เองที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่แสนงดงามดังที่ได้ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปเมื่อเข้าไปในตำบลลาวี กระทั่งเรียกได้ว่าเป็นมนต์เสน่ห์กลางหุบเขาแห่งดอยลาวีก็ว่าได้ แม้ว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมจะนำหลงเหลือเพียงไร แต่ก็ต้องยอมรับว่ามนุษย์แทบทุกคนไม่ว่าจะเป็นใคร อาศัยอยู่ในพื้นที่ใด เมื่อเวลาผ่านไปย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นเป็นธรรมดา ความเปลี่ยนแปลงนี้อาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น รูปแบบการปกครอง เทคโนโลยี ความเชื่อใหม่ ๆ ที่เข้ามาแทนที่ และการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มี

การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงถึงกันทั่วโลก ประชากรทุกคนไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดสามารถรับรู้ สัมพันธ์ และได้รับผลกระทบจาก สิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วกว้างขวาง (อารีย์ นัยพินิจ, ภัทรพงษ์ เกริกสกุล, และธพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2557) แม้แต่ครอบครัวของเด็กพิการซ้อน เผ่าลาหู่ที่อาศัยอยู่ในตำบลลาวีก็ย่อมได้รับผลกระทบจากยุคโลกาภิวัตน์ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมมีทั้งผลดีและผลเสียตามมาเสมอ แต่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของครอบครัวเด็กพิการซ้อนเผ่าลาหู่ อย่างไรนั้น ย่อมมีปัจจัยเกี่ยวข้องหลายประการ ในกรณีนี้ สิ่งสำคัญที่ทำให้ครอบครัว เด็กพิการซ้อนยังสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้ นั่นคือ ทักษะในการจัดการและความพร้อมของสมาชิกในครอบครัวในการรับมือกับยุคโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

วิถีชีวิตครอบครัวเด็กพิการซ้อนเผ่าลาหู่

พิการซ้อน (Multiple Disabilities) คือ ความบกพร่องมากกว่า 1 อย่าง ที่เกิดขึ้นในบุคคลคนเดียว เช่น คนหูหนวกตาบอด คนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ร่วมกับ ความบกพร่องทางร่างกาย หรือคนที่มีภาวะออทิสติกร่วมกับความบกพร่องทางการมองเห็น เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ความรุนแรงของอาการจะ ขึ้นอยู่กับภาวะความบกพร่องที่เกิดขึ้นร่วมกัน แต่ส่วนใหญ่แล้ว พบว่า บุคคลพิการซ้อน มักจะมีอาการในระดับรุนแรง ทั้งอาการทางกายและอาการทางสมอง สาเหตุของการเกิดภาวะพิการซ้อนอาจมีหลายประการ และเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ก่อนคลอด ระหว่างคลอด หรือหลังคลอดก็ได้ โดยสาเหตุก่อนคลอดอาจเกิดจากความผิดปกติของโครโมโซม หรือความผิดปกติของระบบเผาผลาญทางเคมี (Metabolism) หรืออาจเป็นเพราะ มารดาป่วยเป็นโรคหัดเยอรมัน ติดสารเสพติด หรือมารดามีภาวะขาดสารอาหาร ระหว่างตั้งครรภ์ เป็นต้น ส่วนสาเหตุระหว่างคลอดอาจเกิดจากการขาดออกซิเจน หรืออาจเป็นเพราะสมองได้รับบาดเจ็บระหว่างคลอด และสาเหตุหลังคลอด ส่วนใหญ่

จะเกิดจากการได้รับอุบัติเหตุในภายหลัง เช่น อุบัติเหตุทางรถยนต์ อุบัติเหตุจากการล้ม แล้วศีรษะได้รับการกระทบกระเทือน เป็นต้น ในเด็กพิการซ้อนที่มีความบกพร่องระดับรุนแรงจะสังเกตเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่แรกคลอด หากเด็กกลุ่มนี้ไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมตั้งแต่แรกเริ่มพบความพิการ ส่วนใหญ่เมื่ออายุมากขึ้นมักมีปัญหาในการช่วยเหลือตัวเอง การทำกิจวัตรประจำวัน การสื่อสาร การเคลื่อนไหว และมีปัญหาด้านพฤติกรรม (ยุวดี วิริยางกูร, ภพรา นาพณัง, และวนิดา สิ้นบุญพงศ์, 2561)

สำหรับเด็กพิการซ้อนที่พบในตำบลลาวี ทั้งในชุมชนทุ่งพร้าวและชุมชนห้วยมะขาง พบว่า ส่วนใหญ่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ (Physical Impairments) และมีความบกพร่องทางสติปัญญา (Intellectual Disability) บางรายเป็นมาตั้งแต่กำเนิดและบางรายเพิ่งมีอาการภายหลัง ความบกพร่องเหล่านี้มาจากหลายสาเหตุ เช่น โรคสมองพิการ (Cerebral Palsy) โรคลมชัก (Epilepsy) เป็นต้น เช่นเดียวกับน้องชมพู เด็กหญิงวัย 8 ขวบ ชาวชนเผ่าลาหู่ ซึ่งอาศัยอยู่ที่ชุมชนห้วยมะขาง ชมพูเป็นเด็กหญิงหน้าตาน่ารักคนหนึ่ง ผิวขาวเนียน ผมนุ่มลื่นยาวถึงกลางหลัง แต่งตัวด้วยชุดสีสดใส สะอาดสะอ้าน ไม่มีกลิ่นตัว เรียกความรู้สึกใคร่เอ็นดูจากผู้พบเห็นได้แทบทุกคน ปัจจุบันชมพูช่วยเหลือตนเองได้น้อยมาก แม้แต่ทักษะง่าย ๆ อย่างการพลิกตัวเปลี่ยนท่านอน หรือหยิบส่วนที่เป็นรยางค์ของร่างกายอย่างนิ้วมือ แขน ขา ชมพูไม่สามารถกลืนอาหารได้เอง ผู้ปกครองจึงให้ดื่มนมเป็นอาหารหลัก แต่ชมพูก็มักจะสำลักนมอยู่เสมอ ทำให้ช่วงมื้ออาหารดูจะกลายเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากสำหรับชมพูไม่น้อย ปกติชมพูจะถูกจัดทำให้นอนตะแคงเกือบตลอดเวลา เมื่อพลิกตัวนอนหงายจะได้ยินเสียงหายใจดังพืดพาดเป็นที่น่ากังวลทุกครั้ง ชมพูไม่มีเสียงหรือภาษาที่ใช้สื่อสารกับคนอื่น ๆ เลย ลูกตาสีดำและส่ายไปมาเมื่อเกร็งตัว ผู้ปกครองให้ข้อมูลว่าดวงตาของชมพูไม่สามารถใช้งานได้อีกแล้ว แต่ในความบกพร่องทั้งหลายที่กล่าวมานั้น ยังคงมีสัญญาณที่ดีบางอย่างที่บ่งบอกว่าชมพูยังคงได้ยินเสียงอยู่ เพราะชมพูสนใจหันตามเสียงพูดที่ไม่คุ้นเคยได้บ้างเป็นครั้งคราว สิ่งนี้อาจใช้เป็นต้นทุนในการพัฒนาชมพูต่อไปได้

อาการทั้งหมดของชมพูล้วนมีสาเหตุมาจากโรคไขสมองอักเสบ (Encephalitis)

ที่เกิดขึ้นขณะชมพู่อายุได้ประมาณ 2 ขวบ โรคดังกล่าวทำให้ชมพู่มีอาการชักติดต่อกัน 2 ครั้ง ส่งผลให้การทำงานของสมองผิดปกติ กระทั่งชมพู่ต้องนอนรักษาตัวในห้องผู้ป่วยหนัก (Intensive Care Unit: ICU) กว่า 2 สัปดาห์ เพื่อเฝ้าติดตามอาการอย่างใกล้ชิด หลังออกจากโรงพยาบาลชีวิตของชมพู่ก็เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง ตั้งแต่นั้นมา วิถีชีวิตของชมพู่ คือ การนอนนิ่ง ๆ อยู่บนพูกนอน ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากพ่อ และแม่ในการพลิกตัว ป้อนอาหาร ดูแลการขับถ่าย และสุขอนามัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตทุกอย่าง เมื่อเวลาผ่านไปนานเข้ากล้ามเนื้อ ข้อต่อ และกระดูกที่ไม่ถูกใช้งานจึงเกิดอาการฟ่อ ลิบเล็ก ยึด ติด เกร็ง และผิดรูป ส่งผลให้การเคลื่อนไหว และการขยับตัวยังมีความยากลำบากเพิ่มขึ้นอีก และนอกจากชมพู่แล้ว ในครอบครัว ยังมีคนพิการอีกหนึ่งคน คือ พี่ชายของชมพู่ ซึ่งพิการแขนด้วนตั้งแต่กำเนิด ปัจจุบัน พี่ชายของชมพู่ได้เข้าทำงานที่โรงพยาบาลแม่สรวย อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จึงพอจะสามารถหารายได้เลี้ยงดูตนเองและจุนเจือครอบครัวได้บ้างตามกำลัง

ครอบครัวของชมพู่มีสมาชิกทั้งหมด 5 คน คือ ชมพู่ พ่อ แม่ พี่ชาย และย่า นอกจากนี้รอบ ๆ บ้านยังรายล้อมด้วยบ้านเรือนของเครือญาติในชนเผ่าลาหู่ และมี การไปมาหาสู่กันบ้างเพื่อเยี่ยมเยือนตามโอกาส ชนเผ่าลาหู่ หรือละหู่ (LAHU) เดิมที มีถิ่นฐานอยู่ที่ประเทศธิเบต ต่อมาได้ถอยร่นย้ายถิ่นฐานมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบัน ได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ทางตอนบนของประเทศไทย กระจายอยู่ใน 7 จังหวัดภาคเหนือ ภาคกลางตอนบน และภาคตะวันตก คือ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน ตาก กำแพงเพชร และเพชรบูรณ์ ชนเผ่าลาหู่มีจำนวนประชากรมากกว่า 100,000 คน และยังแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้อีกหลายกลุ่ม เช่น ลาหู่ญี ลาหู่ณะ ลาหู่เซเล ลาหู่ชีบาเกี้ยว ลาหู่ชีบาหลา ลาหู่สะเกี้ยว ลาหู่ฟู และลาหู่กูเลา เป็นต้น ในอดีตชนเผ่าลาหู่มีโครงสร้างทางสังคม 3 ส่วน (IMPECT ASSOCIATION, 2016) ได้แก่

ส่วนที่ 1 ผู้นำหมู่บ้าน (อาดอ) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการปกครอง จาริต ประเพณี วัฒนธรรม อาดอจะต้องเป็นคนที่มีความประพฤติดีและเป็นที่ยอมรับ นับถือของคนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะได้รับการสืบทอดต่อกันมาในตระกูล คือ หาก พ่อที่เป็นอาดอได้ทำหน้าที่สิ้นสุดลงแล้ว ลูกก็ต้องรับตำแหน่งและทำหน้าที่สืบทอดไป

ส่วนที่ 2 พระหรือนักบวช (โตโบ) เป็นผู้นำศาสนา ถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวทาง

จิตวิญญาณของคนในหมู่บ้าน โตโบมีหน้าที่ประกอบพิธีกรรม สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รักษาโรคภัยไข้เจ็บ และสั่งสอนให้คนในหมู่บ้านเป็นคนดี

และส่วนที่ 3 ช่างตีเหล็ก (จาหลั) เป็นผู้ทำหน้าที่ผลิตเครื่องมือการเกษตร ทั้ง 3 ส่วนนี้ถือเป็นผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน จึงได้รับการเคารพนับถือเป็นอย่างมาก เพราะถือได้ว่าเป็นผู้นำพาความสงบสุข ร่มเย็นมาสู่หมู่บ้าน และทำให้คนในหมู่บ้านมีกินมีใช้ไม่ขัดสนนั่นเอง

เดิมนั้นชาวลาหู่นับถือก๊อซาและผี โดยเชื่อว่าก๊อซาคือผู้ที่คอยสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามทั้งหลายให้เกิดขึ้น ทำให้คนในหมู่บ้านเกิดความสงบสุขร่มเย็น และมีผีเรื่อน และผีหมู่บ้านคอยทำหน้าที่ป้องกันภัยให้แก่คนในบ้าน หากมีสมาชิกคนใดในหมู่บ้านทำผิดหรือทำสิ่งไม่ดีก็จะถูกก๊อซาลงโทษ นอกจากนี้ชาวลาหู่ยังเกรงกลัวต่อผีฟ้า ผีป่า และผีภูเขาหลวง เพราะเชื่อกันว่าผีเหล่านี้เป็นผีร้ายที่จะก่อสิ่งไม่ดีให้เกิดขึ้นกับคนในหมู่บ้าน

อาชีพหลักของครอบครัวชาวลาหู่ในอดีตเกือบแทบทุกบ้านจะทำเกษตรกรรมเพื่อบริโภค ส่วนใหญ่นิยมปลูกพืชผลทางการเกษตรจำพวกธัญหาร เช่น ข้าว ข้าวโพด งาม และพริก โดยจะทำไร่แบบหมุนเวียน ไร่หมุนเวียน คือ การทำเกษตรโดยไร่หนึ่งผืนจะใช้ประโยชน์แค่ช่วงเวลาหนึ่ง หลังจากนั้นจะทิ้งไว้เพื่อฟื้นฟูสภาพดิน แล้วจึงหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่อีกครั้ง

นอกจากวิถีชีวิตและความเชื่อเกี่ยวกับการดำรงชีวิตที่สำคัญของชาวลาหู่ที่พูดถึงไปแล้วนั้น ชนเผ่าลาหู่ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมที่งดงามอีกมากมาย หนึ่งในนั้น คือ ความสามารถด้านศิลปะการแสดงและดนตรี อย่างการเป่าแคนหรือหน่อ และการเต้นจ๊ะคี แคนหรือหน่อของชาวลาหู่คือ เครื่องดนตรีที่ทำจากน้ำเต้า ไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกว่าไม้เฮี้ย และซี่ผึ้ง โดยจะนำน้ำเต้าที่แห้งแล้วมาเจาะรูด้านข้างทั้ง 2 ผัง เพื่อเอาเมล็ดออก จากนั้นจะตัดไม้เฮี้ยที่แห้งแล้วเป็น 5 ชิ้น มีอันยาวที่สุด 2 ชิ้น แล้วตัดขึ้นที่เหลือไล่ความยาวลดลงตามลำดับ นำไม้เฮี้ยทั้ง 5 ชิ้น มาสอดในรูที่เจาะไว้ ใช้ซี่ผึ้งอุดรูให้แน่น ก็จะได้แคนหรือหน่อสำหรับใช้แสดงดนตรีสร้างความรื่นเริงให้แก่คนในหมู่บ้านแล้ว ส่วนการเต้นจ๊ะคี เป็นการเต้นเพื่อใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวลาหู่ને ผู้แสดงจะสวมชุดประจำเผ่าแล้วเต้นประกอบจังหวะเพลงของเครื่องดนตรี

ทั้งหมด 5 ชนิด คือ แคนขนาดใหญ่ แคนขนาดกลาง แคนขนาดเล็ก ซึ่ง และขลุ่ย การเต้นจะคีใช้เพื่อบวงสรวงก้อชาและผีของชาวลาหู่ นะ ใช้ในพิธีกรรมปีใหม่ พิธีกรรมกินข้าวใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และพิธีกรรมการเรียกขวัญ ในการรักษาโรค แคนและการเต้นจะคีถือเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนด้านวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวลาหู่ได้อย่างดี (สุนิษา สุกิน, 2552)

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชนเผ่าลาหู่

จากเรื่องราวทั้งหมดที่กล่าวมานั้นพอจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทั้งดงาม เรียบง่าย และกลมกลืนเป็นหนึ่งในธรรมชาติของชาวชนเผ่าลาหู่ได้ไม่น้อย แม้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเหล่านี้จะงดงามเพียงไร เมื่อกาลเวลาผ่านไป การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดา เมื่อสังคมโลกก้าวหน้าขึ้น ชาวตะวันตกคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ มากมาย เพื่อนำมาใช้อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต การสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และการแพทย์ถูกพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมวิถีชีวิต และความเชื่อดั้งเดิมจึงค่อย ๆ ลดเลือนหายไปเรื่อย ๆ มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องปรับตัวและอาจต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตบางอย่างไปจากเดิมเพื่อให้ก้าวทันคนอื่น ๆ ในสังคม ครอบครัวของชมพู่และชาวลาหู่ครอบครัวอื่นก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากปัจจุบันตำบลาวีได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการประกอบอาชีพของชาวบ้านเผ่าต่าง ๆ การเข้าถึงของไฟฟ้า เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย ระบบเศรษฐกิจที่ถูกพัฒนาจากการท่องเที่ยวของคนในเมืองและชาวต่างชาติที่แวะเวียนเข้ามาลิ้มลองกาแฟรสชาติเยี่ยมและเก็บเกี่ยวบรรยากาศ เพื่อชื่นชมวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ครอบครัวของชมพู่ และชาวลาหู่ต้องปรับตัวเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ให้ได้

ปัจจุบันนี้โครงสร้างทางสังคมทั้ง 3 ส่วน ที่ชาวลาหู่ให้การเคารพนับถือเช่นอดีตไม่มีอยู่อีกแล้ว รูปแบบการบริหารและการปกครองหมู่บ้านเปลี่ยนไป ผู้มีหน้าที่ดูแลความสงบสุขและบริหารงานต่าง ๆ ในหมู่บ้านจึงเป็นของนักการเมืองท้องถิ่นแทน โดยมีกฎหมายต่าง ๆ มาเป็นกรอบกำหนดการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน

กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดให้ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ผู้ถือสัญชาติไทยและคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด การตัดสินใจของประชาชนเมื่อมีผู้กระทำความผิดขัดต่อกฎหมายจะต้องได้รับโทษตามกระบวนการยุติธรรม

กฎหมายหลายฉบับได้มีการกำหนดสิทธิประโยชน์ เสรีภาพ และหน้าที่ไว้แก่คนไทยทุกคนไม่ว่าแม้แต่คนพิการอย่างขมพู่และพี่ชาย เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ที่ได้กำหนดมาตรการสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและคุ้มครองการมีงานทำของคนพิการไว้ เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสใช้ความสามารถ มีรายได้ และพึ่งพาตนเองได้ กฎหมายฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมให้คนพิการมีอาชีพสามารถช่วยลดภาระจากการอุปการะเลี้ยงดูของครอบครัวและสังคมให้น้อยลง เป็นการส่งเสริมให้คนพิการกลายเป็นพลังสำคัญในการเสริมสร้างเศรษฐกิจของครอบครัวและประเทศต่อไป (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550) จากกฎหมายฉบับนี้เองที่ทำให้พี่ชายของขมพู่ได้มีโอกาสเข้าทำงานที่โรงพยาบาลแม่สรวยและมีรายได้ ลดภาระการเลี้ยงดูจากครอบครัว สามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความภาคภูมิใจให้ตนเองและครอบครัวได้นอกจากนี้ขมพู่และครอบครัวยังได้รับสิทธิกู้เงินเพื่อประกอบอาชีพ จากกองทุนที่ให้บริการสำหรับคนพิการและผู้ดูแลคนพิการเพื่อเป็นทุนประกอบอาชีพหรือขยายกิจการอีกด้วย (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, ม.ป.ป.) เงินจากกองทุนดังกล่าว ครอบครัวของขมพู่นำมาต่อเติมบ้านให้กลายเป็นร้านค้าขายของชำ โดยหวังว่าจะได้มีรายได้เพิ่มเติมมาแบ่งเบาค่าใช้จ่ายในการดูแลขมพู่บ้าง จะเห็นว่าการกฎหมายเป็นตัวแปรสำคัญที่พลิกให้ชีวิตคนพิการเปลี่ยนแปลงไป คนพิการกลับมามีคุณค่าและมีความสำคัญต่อครอบครัวและคนในสังคมมากขึ้น จากแต่ก่อนคนพิการแทบทุกคนจะถูกมองว่าเป็นสิ่งไม่ดี เป็นอัปมงคล อาจจะนำมาซึ่งเรื่องร้ายแก่ครอบครัวและหมู่บ้าน ทำให้ถูกขับไล่ กีดกันไม่ให้เข้าร่วมในกิจกรรมชุมชน

แต่ด้วยภาวะทางเศรษฐกิจในช่วงที่ครอบครัวของขมพู่เปิดกิจการไม่ติดนัก ประกอบกับจำนวนร้านขายของชำในหมู่บ้านมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้ร้านขายของชำของครอบครัวไม่ประสบความสำเร็จมากนัก พ่อของขมพู่จึงคิดหาวิธีอื่นใน

การหารายได้จากเงินทุนที่พอเหลืออยู่บ้าง ในที่สุดจึงตัดสินใจค้าขายโดยการรับซื้อสินค้าตามรายการสั่งของชาวบ้านในหมู่บ้านโดยไม่ต้องสต็อกสินค้า (Pre-order) วิธีการนี้ช่วยลดความเสี่ยงในการขาดทุนเช่นในอดีตได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ทำธุรกิจค้าขายครอบครัวของชมพู่ก็ยังไม่ทิ้งวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวชนเผ่าลาหู่ไปมากนัก ครอบครัวนี้ยังคงทำการเกษตรแต่เปลี่ยนจากปลูกข้าว ข้าวโพด งามา พริก และการทำไร่แบบหมุนเวียน มาเป็นปลูกผักชนิดต่าง ๆ ไว้ในที่ดินของครอบครัวแบบตลอดปีในการปลูกผักแต่ละรอบพ่อของชมพู่จะวิเคราะห์ความนิยมพืชผักของคนในหมู่บ้านและคนในเมืองก่อนปลูกเสมอ เพื่อนำข้อมูลมาใช้วางแผนการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด เป็นการเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าของครอบครัวได้มากขึ้นนั่นเอง

นอกจากกฎหมายที่เข้ามามีบทบาทเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวเผ่าลาหู่แล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ วิถีคิด และวัฒนธรรมของชาวชนเผ่าลาหู่ คือ ศาสนา ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแรก ๆ ที่ถูกนำเข้ามาเผยแพร่ให้แก่ชาวบ้านในตำบลลาวี ผู้นำศาสนาค่อย ๆ สร้างความเชื่อและสร้างศรัทธาใหม่ ๆ ให้แก่ชาวบ้านในตำบลลาวี ดังนั้น ความเชื่อและแนวปฏิบัติดั้งเดิมของชนเผ่าต่าง ๆ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ปัจจุบันชาวบ้านกว่าครึ่งหันไปนับถือและศรัทธาในพระเจ้า รวมทั้งครอบครัวของชมพู่เองด้วย ความเชื่อเรื่องก๊อซาและผีมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวลาหู่ลดน้อยลงไปตามลำดับ ความเชื่อว่าคนพิการเป็นสิ่งอัปมงคลหรือเป็นสิ่งไม่ดีอย่างในอดีตเริ่มหายไป เพราะผู้นำศาสนาร่วมมือกับนักวิชาชีพภายนอกเผยแพร่ความรู้และความเชื่อที่เป็นประโยชน์แก่ผู้พิการให้กับคนในชุมชนมากขึ้น เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพเพื่อนมนุษย์และการปฏิบัติต่อคนพิการในชุมชนอย่างเท่าเทียม เพราะชาวคริสต์เชื่อว่าพระเจ้ามอบความรักให้แก่คนทุกคน และสอนให้ทุกคนรักเพื่อนบ้านให้เหมือนรักตนเอง คนในชุมชนที่หันมานับถือศาสนาคริสต์จึงเปลี่ยนความเชื่อเสียใหม่ มีการยอมรับและเปิดโอกาสให้คนพิการรวมทั้งครอบครัวของคนพิการได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้ครอบครัวที่มีบุตรหลานพิการ กล้าที่จะพาเด็กพิการไปเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนมากขึ้น ครอบครัวของชมพู่เองก็พยายามพาชมพู่ออกมาร่วมกิจกรรมทาง

ศาสนาที่จะจัดขึ้นในทุกวันอาทิตย์ให้บ่อยเท่าที่จะเป็นไปได้ ถือได้ว่ากิจกรรมทางศาสนานับเป็นการส่งเสริมให้เด็กพิการได้มีโอกาสเรียนรู้โลกภายนอก ได้พบปะกับผู้คนใหม่ ๆ ได้ดีมาก เมื่อเด็กพิการได้ออกจากบ้าน มาพบกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ก็จะนำมาสู่โอกาสในการพัฒนาและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับเด็กพิการ ทั้งยังช่วยลดทัศนคติที่ไม่ดีต่อเด็กพิการลงไปได้ไม่น้อยเลยทีเดียว

เมื่อคนในชุมชนเปลี่ยนความคิดไป เข้าใจและยอมรับเด็กพิการมากขึ้น กำลังสำคัญในการพัฒนาเด็กกลุ่มนี้จึงกลายเป็นบทบาทของคนในชุมชนเอง ผู้ปกครองของเด็กพิการในตำบลลาวีร่วมกับ นักสหวิชาชีพจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น พยาบาลจากโรงพยาบาลแม่สรวย ครูการศึกษาพิเศษจากศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดเชียงราย ปลัด อบต. จากองค์การบริหารส่วนตำบลลาวี และอาสาสมัครพัฒนาสังคมช่วยเหลือคนพิการ ร่วมกันก่อตั้งชมรมเครือข่ายมหารัตนาเพื่อพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี ขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือดูแลครอบครัวเด็กพิการในชุมชน สร้างโอกาสให้เด็กพิการในชุมชน ชมรมนี้เริ่มต้นจากการเปิดรับความช่วยเหลือและบริการจากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนให้เข้ามาดำเนินการจัดกิจกรรมให้ความรู้และสนับสนุนสื่อสิ่งอำนวยความสะดวก และเทคโนโลยีให้แก่เด็กพิการก่อน จนทำให้เด็กพิการเกือบแทบทุกบ้านได้รับเก้าอี้รถเข็น (Wheel Chair) ได้รับบริการตรวจสุขภาพฟัน ฟันเทียม และผู้ปกครองยังได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการบำบัด ดูแลบุตรหลานอย่างเหมาะสมด้วย

มรดกทางวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงและดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าลาหู่ อย่างการเต้นจะคี และการเป่าแคน ปัจจุบันหาชมได้ยากขึ้น แต่ยังคงพบเห็นได้อยู่บ้างตามเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต วิดีโอเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เพียงเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวของวัฒนธรรมชนเผ่าให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างในอดีต แต่ศิลปะการแสดงและดนตรีที่จะหาพบได้ยากกว่า ณ ปัจจุบัน ในตำบลลาวี รวมทั้งพบได้ในครอบครัวของชมพูนั่นคือ การแสดงดนตรีโดยเครื่องดนตรีสากลสมัยใหม่ ประกอบด้วยกลองชุด กีตาร์ และคีย์บอร์ด เป็นต้น พ่อของชมพู่เล่าให้ฟังว่าในวันอาทิตย์เมื่อชาวบ้านไปรวมตัวกันที่โบสถ์เพื่อทำพิธีทางศาสนา ที่นั่นจะมีการร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้า และใช้

เครื่องดนตรีเหล่านี้บรรเลงเพลงประกอบ บางครั้งเมื่อมีกิจกรรมสำคัญในหมู่บ้าน ก็จะใช้เครื่องดนตรีสมัยใหม่สร้างความบันเทิงในงานเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของชมพูและชาวชนเผ่าลาหู่ใน ตำบลาวี ค่อย ๆ เปลี่ยนวิถีชีวิตของพวกเขาอย่างช้า ๆ การเปลี่ยนแปลงนี้สามารถ วิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากปัจจัย 4 ประการ คือ รูปแบบการปกครองที่เปลี่ยนไป การเข้ามาของศาสนาคริสต์ ยุคโลกาภิวัตน์ และความพร้อมในการเปิดรับความเชื่อ และสิ่งใหม่ของชาวบ้าน แม้ปัจจัยทั้ง 4 ประการจะทำให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตบางอย่าง ของชาวลาหู่ลบเลือนไป แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งเหล่านี้ก็นำมาซึ่งความสะดวกสบาย และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชาวบ้านเช่นกัน

บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่าครอบครัวของชมพู ซึ่งเป็นเด็กพิการซ้อน ชนเผ่าลาหู่ในตำบลาวี เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน ทั้งการประกอบอาชีพ ความเชื่อ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม และที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงความคิด ของคนในครอบครัวและคนในชุมชนต่อเด็กพิการ จากการได้รับองค์ความรู้ที่ถูกต้อง จากนักสหวิชาชีพ กระทั่งก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อเด็กพิการ ก่อให้เกิดองค์กรชุมชน ที่เข้มแข็งเพื่อช่วยเหลือเด็กพิการในชุมชนโดยคนในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ที่เกิดขึ้นวิเคราะห์ได้ว่าอาจมาจากปัจจัย 4 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง

แม้โครงสร้างทางสังคมทั้ง 3 ส่วน อย่าง อาตอ โตโบ และจาลลี ของ ชนเผ่าลาหู่จะถูกแทนที่ด้วยรูปแบบการปกครองแบบใหม่ แต่การเข้าถึงกฎหมายและ นโยบายของรัฐก็ทำให้ครอบครัวเด็กพิการและชาวลาหู่ในตำบลาวี ได้รับประโยชน์ หลายประการเช่นกัน สิ่งที่เห็นได้ชัด คือ กฎหมายทำให้ชาวลาหู่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน ในการเป็นพลเมืองของประเทศไทย ครอบครัวเด็กพิการได้รับสิทธิในการประกอบ อาชีพและได้รับทุนเพื่อประกอบอาชีพ ทุกคนล้วนได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย ไทยซึ่งกำหนดไว้ให้เท่าเทียมและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

2) การเข้าถึงของศาสนาคริสต์

ศาสนา คือ ระบบความเชื่อของมนุษย์ ที่ช่วยให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ทางจิตและทางวิญญาณ (พุทธทาสภิกขุ, 2561) จากที่เคยนับถือศาสนาพุทธและบรรพบุรุษ ในปัจจุบันศาสนาคริสต์ได้กลายเป็นหลักยึดทางจิตวิญญาณและส่งผลต่อความเชื่อของครอบครัวเด็กพิการซ้อนและคนในชุมชนวาวีอย่างมาก คนในชุมชนส่วนใหญ่เปลี่ยนทัศนคติ และเปลี่ยนวิธีปฏิบัติต่อเด็กพิการ หันมาใส่ใจ ดูแลให้ความสำคัญ และช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

3) ความก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์

ยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคแห่งการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง มนุษย์ทุกคนสามารถสัมผัสและเชื่อมโยงข้อมูลหากันอย่างรวดเร็ว กว้างขวางผ่านระบบสารสนเทศ การสื่อสาร ระบบขนส่ง การคมนาคม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ (อารีย์ นัยพินิจ ภัทรพงษ์ เกริกสกุล และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2557)

ในยุคนี้องค์ความรู้ด้านการแพทย์ กฎหมาย การศึกษา การบำบัด การดูแลเด็กพิการจึงเข้าถึงครอบครัวเด็กพิการซ้อนอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดความเท่าเทียม พร้อมทั้งช่วยสนับสนุนให้เด็กพิการและครอบครัวได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งเงินทุน การประกอบอาชีพ การจ้างงาน การบำบัด ฟันฟู และรักษาโรค องค์ความรู้เหล่านี้เองช่วยให้ผู้ปกครองตระหนักและให้ความสำคัญกับสุขภาพของลูกพิการซ้อนในชุมชนมากขึ้น และยังส่งผลให้เกิดชมรมเครือข่ายมามิตรขึ้นมาเพื่อพัฒนาเด็กพิการในตำบลวาวี ซึ่งเป็นองค์กรสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตของเด็กพิการในชุมชนวาวีให้ดีขึ้นนั่นเอง

4) การเปิดรับความเชื่อและสิ่งใหม่ของคนในชุมชนวาวี

ความเชื่อ คือ การเห็นจริง เห็นด้วย อาจจะเห็นเช่นนั้นด้วยความรู้สึกหรือด้วยความไตร่ตรองโดยเหตุผลก็ได้ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) การรับเอาความเชื่อใหม่ ๆ เข้าสู่ชุมชนของวาวีมีความสัมพันธ์กับศาสนา บุคคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือคนในชุมชน กระทั่งก่อให้เกิดการเปิดรับวิธีคิดที่แตกต่างไปจากความเชื่อเดิมของชาวบ้าน

แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อจะไม่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนเลยแม้แต่น้อย หากคนในชุมชนไม่เปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ที่เข้ามา การเปิดใจยอมรับนี้อาจเกิดจากการยินยอมโดยบริสุทธิ์ใจหรืออาจมาจากสภาพสังคมที่บีบบังคับ กดดันให้คนในชุมชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตดั้งเดิมไปเพื่อความอยู่รอดก็เป็นได้เช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านที่เกิดขึ้นในชุมชนวาวี ส่งผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบต่อเด็กพิการซ้อนและครอบครัว อย่างไรก็ตามเราต้องยอมรับให้ได้ว่าแม้ว่าจะมีภัยเสียดาวิถีชีวิตดั้งเดิมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่เลือนหายไปบ้าง แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ก็มีผลดีและเป็นประโยชน์ต่อเด็กพิการไม่น้อย และหากต้องการให้เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น สิ่งสำคัญ คือ คนในชุมชนจะต้องเป็นกำลังหลักในการลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลง เริ่มตั้งแต่วิถีคิดที่ดีที่จะนำไปสู่วิธีปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมนั่นเอง

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551.**

สืบค้นเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2562, จาก กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

คนพิการ: <http://dep.go.th/?q=th/node/432>

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (ม.ป.ป.). **กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ**

ชีวิตคนพิการ. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2562. จาก <http://dep.go.th/?q=th/fund/>

พุทธทาสภิกขุ. (2561). **ศาสนาคืออะไร.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ.

ยุวดี วิริยางกูร ภทรา นาวนัง และวนิดา สีนเบญจพงศ์. (2561). **การจัดการพฤติกรรม**

สำหรับครูการศึกษาพิเศษ. เชียงใหม่: ลิโอมิเดียดีไซน์.

สุนิษา สุทิน. (2552). **การเต้นจะคีของลาหู่ (มุเซอตา) กรณีศึกษา ตำบลด่านแม่ละเมา**

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขานาฏศิลป์ไทย.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). ศัพท์เกี่ยวกับความเชื่อ(2). สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2562. จาก <http://www.royin.go.th/?knowledges=ศัพท์เกี่ยวกับความเชื่อ>

อารีย์ นัยพินิจ, ภัทรพงษ์ เกริกสกุล, และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2557). การปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. 7(1), 1-12.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2550). พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2562. จาก สำนักงานจัดหางานจังหวัดนครปฐม: https://www.doe.go.th/prd/nakhonpathom/law/param/site/136/cat/42/sub/28/pull/sub_category/view/list-label

IMPECT ASSOCIATION. (2016). **ชนเผ่าลาหู่ (LAHU)**. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2562. จาก สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท): <https://impect.or.th/?p=14995>